

37

Tekst: J. RITTERSMA
Foto's: P. WERNEKINCK

Ulrum, het dorp op twee wierden

DEEL 2

Ds De Cock was het niet langer eens met de leer in de N. H. kerk. Volgens hem en zijn volgelingen werden de drie formulieren van enigheid niet meer gehandhaafd. Kortom er was volgens hen geen leertucht meer in de kerk maar leervrijheid. Wat ds. De Cock preekte en leerde sprak zeer veel mensen aan. Van heinde en ver kwam men naar Ulrum om hem te horen. Ds. De Cock vond trouwens ook veel tegenstand. Twee liberale collega's vielen hem op zijn woorden aan, maar ds De Cock verweerde zich fel en noemde hen "wolven die de schaapskool van Jezus Christus aanvallen".

Begrip

Al met al liep de gehele kerkstrijd in die dagen uit op de schorsing van ds De Cock. De samenkomsten in Ulrum werden verboden. Maar ds De Cock en zijn vroegere studievriend ds Scholte zetten door en dit leidde in 1834 tot de afscheiding. Ulrum was in die dagen een kerkelijk begrip in Nederland. De gevolgen bleven dan ook niet uit: De Cock mocht niet langer in de N.H.-kerk preken. Hij werd zelfs gevangen gezet te Groningen. Na zijn vrijlating stichtte hij de Gereformeerde kerk op de landerijen van de Asingaborg. Later stichtte men de huidige gereformeerde kerk op 'n ander terrein. De mensen die De Cock volgden in zijn leer werden vaak door hun dorpsgenoten bespot. Veelal waren 't eenvoudige mensen de zgn. "kleine luyden". In Ulrum leeft de kerkstrijd van 1834 nog voort in de namen van enkele straten: H. De Cockstraat, de H. Scholtestraat en de Klaas Luidenstraat.

Tot op heden is Ulrum altijd een sterk "rechts" georiënteerd dorp gebleven. Een weerspiegeling hiervan is o.a. de samenstelling van de gemeenteraad nl. 3 AR, 2 GPV, 1 CHU, 1 VVD, 1 lijst Davids en 1 PvdA-zetel. De N.H. kerk te Ulrum die eens haar deuren sloot voor ds. De Cock en de zijnen is een mooi voorbeeld van de groninger baksteenbouw.

De kerk is in de jaren 1916-1917 grondig gerestaureerd. Het is een rechtsgesloten kerk met sluitingstop en is een waardevol voorbeeld van het romano-gothische kerktipe uit het tweede kwart van de 13e-eeuw. De forse toren is in de 15e-eeuw gebouwd. Het interieur wordt overdekt door meloenvormige ribben, terwijl er ook gewelven voorkomen met acht ribben die in een rozet samenkomen.

Van het interieur is verder bezienwaardig de preekstoel en het herengestoelte met rijk snijwerk uit plm. 1660. De huidige gemeente Ulrum telt per 1 januari 1972 3710 inwoners. Het kent twee grotere dorpen t.w. Ulrum (1660 inw.) en Zoutkamp (1293 inw.).

De grootte van de gemeente bedraagt 3729 ha waarvan 692 ha kwelder. De gemeentegrenzen worden voor een groot gedeelte omspoeld door water. In het zuiden het Reitdiep en in het westen en noorden door het Lauwersmeer en de Waddenzee. In het uiterste noorden ligt de zgn. Westpolder Deze polder valt voor een groot gedeelte onder het bestuur van de gemeente Ulrum, 't andere gedeelte valt onder Kloosterburen. De Westpolder kwam in 1875 tot stand. Het heeft een totale oppervlakte van 535 ha en is mede bekend doordat de Manholt's

hier wonen. De vroegste geschiedenis van de Westpolder is bepaald niet gelukkig te noemen.

Stormvloed

In de nacht van de 30e op de 31e jan. 1877 woedde langs de noordelijke kusten een zware stormvloed. De dijk van de pas ingepolderde Westpolder had het zwaar te verduren en brak door onder het geweld der aanstormende golven. Tijdens de daarop volgende overstroming verdronken 14 mensen. Trouwens ook 3 jaar daarvoor in 1874 — tijdens de aanleg — kwamen bij een hoge vloed 13 polderjongens om het leven.

Hieruit blijkt wel dat het nieuwe polderland de groningers niet in de schoot werd geworpen. De zee, welke in de middeleeuwen diep in het groninger land binnendrong, heeft — mede door het ingrijpen van de mens — sindsdien haar overvingen voor een groot deel weer prijsgegeven. Polder na polder werd op de zee heroverd en is derhalve karakteristiek voor het Noord-Groninger landschap. Een landschap met haar typische dijkstructuur.

Tot in de 18e-eeuw verliep de opslibbing langs de Waddenkust op natuurlijke wijze en in een vrij snel tempo. De aangewonnen grond werd door dijken omgeven en zo kon de kustlijn geleidelijk meer naar het noorden worden verschoven. Tegenwoordig is er van natuurlijke aanwas vrijwel geen sprake meer. Vermoedelijk is dit mee het gevolg van het feit, dat het gemiddelde zeeniveau sedert de Middeleeuwen ten opzichte van het land vrij be-

De gerestaureerde Nederlands Hervormde kerk te Ulrum die in de jaren 1916-1917 werd gerestaureerd. Het wordt een waardevol voorbeeld van 't Romano-Gothische kerktipe uit de 13e-eeuw genoemd

langrijk is gerezen (en nog rijst!). Men schat dit op circa 20 centimeter gedurende de laatste eeuw. De geschiedenis van de dijken is er één van voorspoed maar ook van tegenslag. Het was een worsteling met de zee van geslacht op geslacht. Dit heeft de kustbevolking gekarakteriseerd. Deze strijd bevorderde de saamhorigheid onderling en de verbondenheid met Schepper en schepping.

Bezaaid

Het is daarom niet verwonderlijk dat godsvrucht het individu in Nrd.-Groningen in zijn algemeen typeert. Daarom is het dan ook niet verwonderlijk dat Noord-Groningen "bezaaid" is met kerken, zodat men wel eens zegt dat: "Noord-Groningen een openluchtmuseum is van oude en waardevolle kerken". Daarom is het ook niet verwonderlijk dat juist in Ulrum de "kleine luyden" de eerste leden waren van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Een schrille maar bovendien merkwaardige tegenstelling met het bovenstaande was het veelvoorkomende bijgeloof van de mensen, ook in Ulrum. M. D. Teenstra heeft in zijn aantekeningen veel verteld over spoken, heksen en boze kunsten. Zo verteld hij iets over heksen, die in katten zijn veranderd:

„Op de singel van de voormalige heerlijkheid Asinga te Ulrum woonde in het jaar 1830, op de hoek van het melkpad en den nieuwen weg, de weduwe van Jannes Jones, veelal Anje Jones genaamd, welke mede een beruchte toverkol was

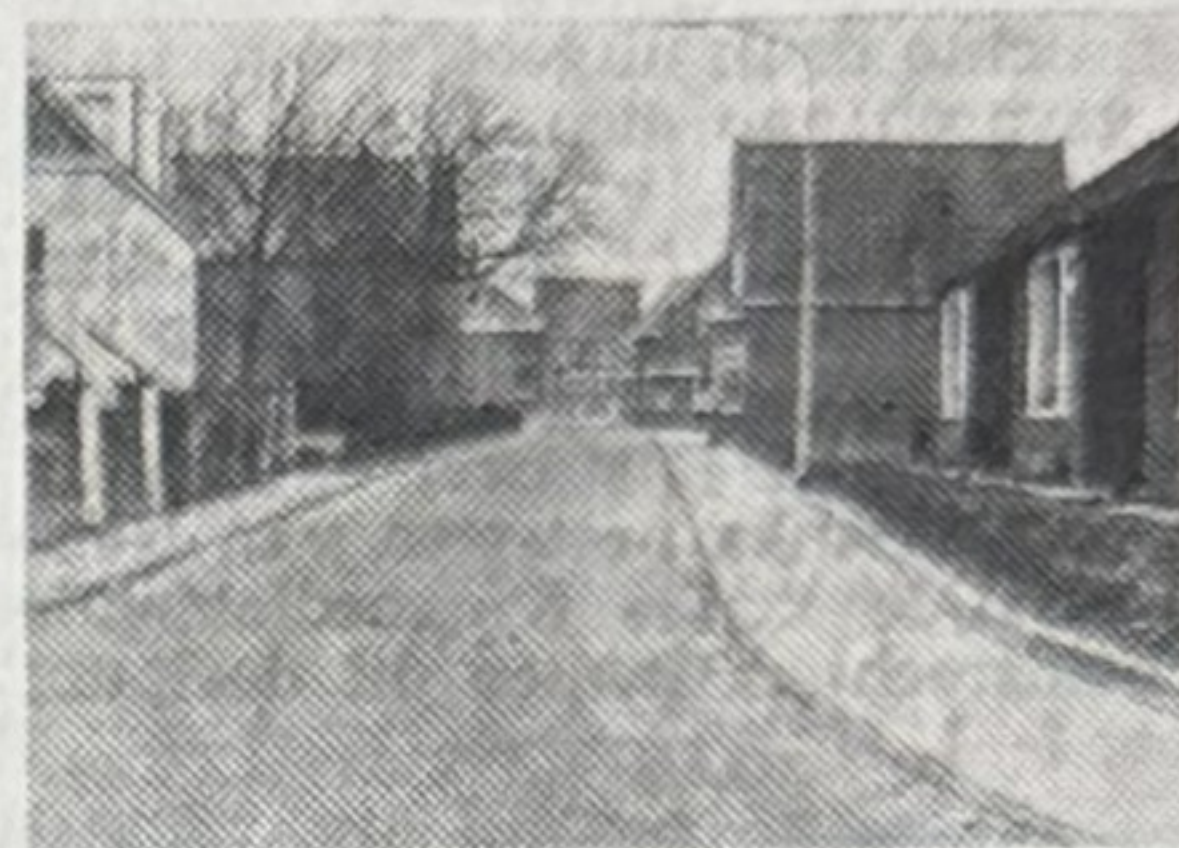
en meermalen de boterkarnen bejoeende; ook heeft wijlen de landbouwer Siewert Luininga in de klei onder Ulrum haar eens zien vliegen met een bos erwtrijs onder den arm. In haar laatste dagen zocht zij kamille voor de geneesheeren en 't gemeen vermoedde dat zij alsdan tevens tooverkruiden zocht."

K. ter Laan zegt in zijn commentaar op dit verhaal:

„In de laatste regel ligt veel opgesloten. Wij zien voor ons een arm vrouwtje, een weduwe, die kruiden zocht, om aan de schrale kost te komen. Dat kruiden zoeken vertrouwde men niet; daar zou wel iets achter zitten. En zo kwamen dan "vanzelf" de onzinnigste verhalen in de wereld. Eén van die algemeen verspreide verzinsels was, dat een heks zich bij voorkeur in een kat veranderde. Ook wel in andere geïdentificeerde als zij er lust in had, maar toch het liefst in een kat. Zo was het ook al weer heel natuurlijk dat de volksverbeelding aan een heks dacht, als men hier of daar in de schuur of bij een vonder een kat rustig zat zitten. Zulke katten waren verdacht."

Tot zover K. ter Laan. Ja, een wereld vol tegenstellingen, vroeger ook al. In het Ulrum van vandaag de dag is daar niets meer van te merken. Het is nu een rustig dorp en een voorbeeld van gemeenschapszin. Een mooi voorbeeld hiervan is het hertenkamp, door de inwoners samen gerealaard. Het Ulrum van vandaag wil zich graag presenteren als een plaats met nieuwe recreatieve mogelijkheden. Zo is er bijv. een goed geoutilleerd kampeerterrein.

Klaas Luidenstraat

H. Scholtestraat

H. De Cockstraat

Een vergezicht op Ulrum. Het dorpsbeeld wordt ook hier bepaald door de kerk.

Het wapen van Ulrum